

Woord en belijdenis, door Wim Wagter.

In alle situaties betekent kerk-zijn: belijdende kerk zijn. Een kerk, die niet belijdt heeft niet het recht kerk genoemd te worden, want met het wezen der kerk is het gegeven, dat zij belijdt, dat zij de Naam belijdt. In het O.T. spitste de belijdenis zich toe op de naam van de verbondsgod. "De Here is onze God, de Here onze God is een enig Here" (dtr 6:4). In het N.T. komt een christologische concentratie bij : Christus is Here, Christus is kurios. Meer en meer was het licht der openbaring gaan schijnen in een wereld vol duisternis en dat bracht met zich mee een zich concentreren van de belijdenis van de gemeente op Christus. Gods openbaring kwam tot haar vervulling. De discipelen van Joh. vroegen Jezus: Zijt Gij degene die komen zou of verwachten wij een ander? Maar hij wás het, we hebben geen ander meer te verwachten. En die afsluiting, die vervulling van de openbaring werd gevormd door de komst van de Heilige Geest, die het voortaan uit Christus zou nemen en het de zijnen verkondigen. Hij zou in al de waarheid van God inleiden. Belijden kan sindsdien dan ook niet anders zijn dan nazeggen van wat de Geest vóór zegt in het schriftgeworden Woord.

Er is een bekende drieslag, die zegt, dat de belijdenis is een stok om te slaan, een staf om te gaan en een lied om te zingen. Ik geloof, dat het juist is om deze drie elementen van het belijden te onderscheiden. Die stok om te slaan is het afwijzen van de dwalingen, die het evangelie pogen te verdraaien. Die staf om te gaan is het onder woorden brengen van de kerninhoud van de schriften. En dat lied om te zingen is het geven van een goed getuigenis naar buiten, een getuigenis van de roepende en verkiezende God en van zijn verlossingsdaden. Want zo beleed Israël het: de Here is God. Het was een belijdenis als getuigenis voor de omringende volkeren. Zo beleed en belijdt de nieuwtestamentische gemeente het: Christus is Here. Het is een proclamatie, een aanzegging en verkondiging tegenover allen, die buiten zijn. Maar ook vinden we in het N.T. al, dat er naar binnen toe grenzen worden aangegeven, zo b.v. ten aanzien van hen, die de opstanding loochenden. In de confrontatie met eigentijdse dwalingen gaat vanuit het Woord een licht op. En zo kon en kan nog steeds de kerk komen tot een belijden, dat actueel is, doordat het vanuit de 'voorzeide leer' een antwoord heeft op eigentijdse opvattingen en misvattingen.

In het N.T. is belijden een van de gestalten van het geloof. Ik heb geloofd, daarom heb ik gesproken (2 cor. 4:13). Waar belijden een opdracht is, wordt niet-belijden tot schuld (Joh 12: 42-43). Het belijden kan zelfs omslaan in verloochenen (mat. 16: 16; 26:72) Daarom is ook een van de vormen van het belijden gericht tegen de vervalsing van het evangelie (I Tim. 6:3). Het belijden heeft betrekking op Jezus Christus, de Ene en En ige Heer en Heiland. (Joh. 14:6 : Hand. 4: 12). Het belijden betuigt zijn offer en verrijzenis, het heil. Daarom ook heeft de belijdenis het karakter van de staf om te gaan. Maar ook is er het karakter van vreugdeuiting (bijvoorbeeld lucas 1: 46-55).

Guido de Brès liet aan zijn belijdenis enkele schriftplaatsen voorafgaan, juist om te benadrukken, dat belijden een van de gestalten van het geloof is, ja het ook moet zijn. Hij noemt Mat. 10:32; Mc. 8:38; I Petrus 3:15; Rom 10:10 en 2 Tim. 2:12. Omdat het belijden betrekking heeft op het geheimenis van het heil, het geheimenis van Gods openbaring in Christus, is het belijden ook altijd

ten dele, evenals ons kennen onvolkomen is, en onvolkomen ons profeteren zegt I Cor. 13 en daarom ook zien wij nog door een spiegel in raadselen. Van God, die zich aan ons kenbaar maakt, die ons zijn naam noemt, zegt de apostel: hoe ondoorgrondelijk zijn zijn beschikkingen en hoe onnaspeurlijk zijn wegen (Rom. 11: 33-35).

Ondanks dit ten dele kennen wordt ons belijden niet onzeker. Want ik ben verzekerd dat noch dood noch leven ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus (Rom. 8:38, zie ook Rom 4: 20,21). Het geloof nu is de zekerheid der dingen, die men hoopt (hebr. 11:1)

Wanneer we spreken van de belijdenis van de kerk, dan lijkt 't mij van het grootste belang te zeggen, dat wanneer de kerk kwam tot het onder woorden brengen van Gods heilsdaden, zij dit nooit gedaan heeft met de gedachte van: nu begrijpen we precies wat we zeggen. Prof. dr. A.A. v. Ruler zegt in zijn bundel 'Ik geloof': zij heeft het mysterie van de persoon van Jezus in deze hoge, speculatieve formule niet ontsluitend en ontsloten, maar juist eerbiedig aangeduid, omschreven en bewaard. Vandaar dat haar denken over deze dingen ook altijd is geëindigd in de aanbidding en de lofprijzing (p.59).

De kerk heeft zich er nooit op beroemd het begrepen en doorgrond te hebben, maar zij heeft ernaar gejaagd het geheimenis te grijpen in menselijke woorden en termen. En dat jagen is dan een jagen en een grijpen van de Heilige Geest (zie I Cor. 12:3). Belijden is alleen mogelijk met een hart, dat in vuur en vlam is gezet. Hart en mond zijn in het belijden één. Het hart wordt tot geloven gebracht door de Heilige Geest en diezelfde Heilige Geest brengt de mond tot belijden. Daarom zegt de Confessio Belgica: wij geloven met het hart en belijden met de mond... (vgl. Rom 10:10).

Uit dat overeenstemmen en dat samenspel van hart en mond zijn de belijdenisgeschriften ontstaan. De inhoud van geloven is erin onder woorden gebracht. Daarom dienen we met eerbied om te gaan met de belijdenis van de kerk der eeuwen. De belijdenisgeschriften zijn geschreven in de wij-vorm. Het is het wij van de kerk van alle tijden en plaatsen. Wij geloven, en wel met het hart. Het hart van de kerk klopt in haar belijdenisgeschriften. Daarom dienen we eerbiedig om te gaan met de belijdenisgeschriften, omdat we erdoor worden opgenomen in de continuïteit van de kerk. In het belijden van de kerk wordt manifest hoe de Heilige Geest de kerk door de tijden heen heeft ingeleid in de waarheid van de Schriften en hoe die Geest telkens weer haar heeft teruggeworpen op het 'sola' dat er in spreekt. De bijbel alleen als enige norm voor leer en leven, Christus alleen tegenover alle menselijke ideologieën en menselijke verzinsels, die óók verlossing beloven. Genade alleen tegenover elke menselijke activiteit als voorwaarde voor het heil. In de belijdenisgeschriften wordt door het 'sola' aangeduid waartegen de kerk zich verzet, maar ook wordt er door aangeduid dat haar hoop alleen ligt in Christus. En de kerk van alle eeuwen en plaatsen wordt opgeroepen die onwankelbare belijdenis van haar hoop vast te houden (Hebr. 11:24)

Nu doet zich echter in onze tijd de tendens voor zich te verzetten tegen de belijdenis van de kerk der eeuwen en om deze als irrelevant ter zijde te schuiven. En deze houding komt van verschillende kanten. Allereerst is er het biblicisme, dat elke vorm van belijdenis verwerpelijk acht, omdat de Schrift genoeg is. Een belijdenisgeschrift zou dan in strijd zijn met de algemoegzaamheid der Schrift. Maar mijns inziens is het juist de Schrift zelf, die ons oproept verantwoording af te leggen van de hoop die in ons is. Wanneer een kerk belijdt, dan is dit een daad van gehoorzaamheid.

Maar ook van een andere kant is er kritiek. Zo bij voorbeeld bij de dialectische theologie van Karl Barth. In het centrum van zijn theologie staat zijn filosofisch speculatie, dat God de gans andere is.

Tussen Hem en ons is geen gemeenschap mogelijk. Zijn volstrekte vrijheid maakt het echter wel mogelijk, dat Hij tot ons spreekt. Maar zijn goddelijke woord kan niet vastgehouden worden in onze menselijke woorden. Zo is dan wat wij Gods woord noemen niet meer dan een teken dat Hij sprak. Wij kunnen over God daarom slechts dialectisch spreken, met woord en tegenwoord. Het moet ja en nee tegelijk zijn. We kunnen nooit zo bevestigend over Hem spreken, alsof wij Hem in ons bezit zouden hebben. Daarom haalt Barth dan ook fel uit tegen Rooms en Calvinisten, die menen, dat zij over de waarheid de beschikking hebben en die die waarheid in formules hebben vastgelegd. Hiertegenover stelt Barth, dat de ontmoeting met God telkens weer opnieuw een gebeuren is.

Deze gedachtengang wordt nog versterkt door het historisme in de gedachtengang van Ernst Troeltsch. Het meest kenmerkende van het historisme is, dat het recht wil doen aan de historische eigenheid van elke periode in de geschiedenis. Maar tenslotte kan het er toch niet aan ontkomen te zoeken naar een altijd geldende norm of idee. Maar het historisme staat in de spanning van het niet kunnen leggen van deze verbinding en het er toch naar streven. Het is zo getroffen door het volstrekt eigene van elk stukje hier en nu in de wereldgeschiedenis, dat de allesbeheersende lijn niet meer wordt gezien. Deze vernauwing van het uitzicht wordt ook veel aangetroffen in kerk en theologie van deze tijd. Men wordt vaak geheel opgeslokt door wat er nu aan de hand is. Door dit schema, dat denkschema en levensschema tegelijk is, wordt men vrijwel alleen maar gericht op het nieuwe, het moderne, het 'betere'.

In zijn boekje 'Met de kerk van alle eeuwen' zegt dr. Praamsma, dat sommige kerken in hun belijdenissen uitspreken wat ze belijden en andere wat ze beleden. Hij reageert hiermee op prof. Augustijn, die in een boekje getiteld 'Kerk en belijdenis' schreef, dat een predikant in de Gereformeerde kerken soms dingen moet zeggen, die regelrecht ingaan tegen de inhoud van b.v. de catechismus. Prof. Augustijn zegt, dat in onze tijd veel mensen in de belijdenis dingen tegenkomen die voor hen onbelangrijk zijn en verder ook allerlei naar hun mening essentiële dingen missen. Wat de onbelangrijke dingen zijn, zegt prof. Augustijn niet, zodat dr. Praamsma dan zegt: "Het is niet duidelijk of deze betrekking hebben op de leer van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, op het stuk van de ellende, de verlossing of de heerlijkmaing; in elk geval moeten hier ergens onbelangrijke dingen worden gevonden". De belangrijke dingen, die volgens prof. Augustijn ontbreken, zijn de volgende. Hij schrijft: "Er zijn grote vragen aan de orde: de eenheid van alle mensen, oorlog en vrede, mondiale verdeling van de welvaart, de grenzen van de wetenschap, enz. enz.". Dr. Praamsma zegt hiervan: "Dat enz. enz. is zeer wel-sprekend. Hier zijn we gearriveerd op het terrein, waarop dr. Augustijn kennelijk wel uren kan doorspreken. Dit is het horizontale terrein en hier worden we niet gestoord door allerlei mogelijke en onmogelijke verticale uitstapjes. Dat horizontalisme is in onze tijd een sterke macht; een sterke wet-tische macht; een sterke slavendrijversmacht. Niet de kreet: Wat moet ik doen om zalig te worden, neen, de kreet: wat moet ik doen om deze wereld (vandaag nog) te veranderen?" Tegen deze achtergrond ontstaat dan in 1971 het getuigenis. Prof.

Graafland zegt in zijn boek 'Toenadering tot Rome: "men meent, dat onze tijd ons stelt voor een andere geloofsproblematiek. Het zou niet meer gaan om de vraag: hoe krijg ik een genadig God? maar : is er wel een God? En wie is dan wel deze God? In ieder geval doet men zijn best om aan te tonen, dat het reformatorisch belijden verouderd is."

Tegenover dit alles zou ik willen stellen, dat het reformatorische belijden niet verouderd is. De reformatorische christen is gebracht onder de tucht van het woord van God. En dat is niet zo maar een formele onderwerping. Deze tucht is de vrucht van het getuigenis van de Heilige Geest. Daardoor mogen we feeling krijgen voor de boodschap van de schrift. En deze boodschap van de schrift wijst de weg aan, ontdekt de vragen, geeft de antwoorden, brengt de nood en de schuld aan het licht. Daardoor is de boodschap van de schrift blijvend actueel en ook fundamenteel. In onze tijd echter legt men vaak voortdurend de nadruk op de afstand, die er tussen de schrift en onze situatie bestaat en men doet dat op grond van het feit, dat men zo gecharmeerd is van het nieuwe, het eigene van onze tijd. En men wijst dan op de noodzaak van een nieuwe hermeneutiek en men doet pogingen nieuwe hermeneutische sleutels te ontdekken om toch nog het oude woord op een of andere wijze bruikbaar en aanspreekbaar te maken voor deze tijd. In deze denktrant mogen we Bultmann plaatsen, die zijn ontmythologiseringsstreven zag als een bittere noodzaak om de verouderde schrift nog een plaats te geven in het leven van de moderne mens. Maar degenen, die de Schrift ervaren als werkelijk actueel zijn toch anders gericht. Zij Zijn gericht op het essentiële spreken van de schrift en op de gedachte dat alle vlees gelijk is aan het gras, maar dat het woord van God bestaat tot in eeuwigheid. (Jes. 40).

De dingen, die het Woord aan de orde stelt zijn de dominante factoren in de geschiedenis in haar geheel, vanaf het begin tot het einde. En die dominanten, die lijnen en verhoudingen, die de geschiedenis bepalen en die de schrift ons leert, die hebben te maken met God en de mens, met Jezus Christus, met zonde en verlossing, met verzoening, verkiezing en verwerping. Dat zijn de dominanten van de geschiedenis. Dat wil zeggen, dat zij uiteindelijk de geschiedenis uitmaken en dus ook het heden en de toekomst bepalen. Vandaar ook de aktualiteit van de schrift. De reformatie nu was werkelijk reformatie in die zin, dat zij de kerk terugriep naar de gehoorzaamheid aan de schriften. De reformatie deed de kerk weer kerk onder het woord worden. Dat is de unieke betekenis van de reformatie geweest. Geen andere gebeurtenis in de kerk-geschiedenis kan aan haar worden gelijkgesteld. Vanuit haar hart beleed zij het sola scriptura. En die scriptura is blijvend actueel. En daardoor zijn ook de belijdenisgeschriften der reformatie blijvend actueel. Want in die belijdenisgeschriften worden in overeenstemming met de schrift de dominante factoren van de geschiedenis aangeduid. De reformatie heeft in haar belijdenisgeschriften geen eigen boodschap, maar wil slechts de boodschap der schriften doorgeven. Wanneer dan ook de belijdenis in het geding is, kun je je afvragen of niet de reformatie, of niet de schrift zelf in het geding is. We herkennen in de belijdenis immers het getuigenis van de schrift. En zolang niet is aangetoond dat de belijdenisgeschriften op een bepaald punt met het schriftgetuigenis in strijd zijn, is het juist te blijven spreken van woord en belijdenis. Daarmee is ook de juiste plaats van de belijdenis aangegeven: na de schrift, maar in nauw verband daarmee. De belijdenis is aan de schrift gebonden en daarmee is de kerk aan de belijdenis gebonden.